

Slutrapport

Ekonomiskt stöd till utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har utvärderats med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå).

Brå publicerar ett urval av slutrapporterna på myndighetens webbplats för att sprida kunskap om goda exempel och hjälpa andra aktörer i deras brottsförebyggande arbete. Det här är en sådan rapport.

För sakuppgifter och slutsatser i dessa rapporter står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Utvärderad med stöd från:

Slutrapport av Brås ekonomiska stöd Utvärdering/Kartläggning av krogpersonalens agerande mot narkotika

Utvärderingar eller uppföljningar som beviljats ekonomiskt stöd från Brå ska slutrapporteras. (se § 4b i kontraktet).

Slutrapporten ska omfatta genomförd uppföljning eller utvärdering och som minst besvara de frågeställningar som anges nedan. Utgå även från er ansökan och följ upp de svar ni angav i formuläret.

Inledande sammanfattning

Sammanfatta utvärderingens eller uppföljningens huvudsakliga resultat och genomförande med maximalt 200 ord.

Föreliggande studie omfattar en 20-årsuppföljning av arbetsmetoden Krogar mot Knark. Resultaten visar att arbetet har lett till att personal blivit bättre på att agera mot märkbart narkotikapåverkade gäster. Studien har genomförts på samma sätt som tidigare studier, vars resultat publicerats i vetenskapliga artiklar, och innebär att professionella skådespelare agerar en standardiserad scen av märkbar narkotikapåverkan vid krogenréer och inne på krogar. Under våren 2023 samlades data in och skådespelare och medföljande observatörer genomförde totalt 139 krogbesök/försök i Stockholms city. Ett kriterium för en krog att bli selekterad var att den hade entrépersonal. Huvudutfallet var huruvida ordningsvakter eller annan krogpersonal agerade mot skådespelarna, tex. genom att neka entré.

Preliminära resultat 2023 visar att personal agerade mot skådespelarna i 43% av försöken och det vanligaste var att skådespelarna blev nekade entré. Denna siffra är högre än baslinjemätningen 2003 och den första uppföljningen 2004, då personal agerade i 7,5% respektive 27% av försöken, men lägre än förra mätningen 2008 då samma siffra var 65%. Att siffran är lägre än 2008 kan ha många förklaringar, tex stor personalomsättning, liberalare attityder, minskad polisär närvaro samt att arbetet med Krogar mot Knark, pga resursbrister, i viss mån avstannade efter 2008.

Bakgrund

Vilket arbete eller insats har följts upp eller utvärderats? På vilket sätt var insatsen brottsförebyggande? Hur såg situationen ut innan den brottsförebyggande insatsen och vilka resultat förväntade man sig att insatsen skulle ge?

Arbetsmetoden som utvärderas är Krogar mot Knark som år 2003 utvecklades av enheten STAD vid Karolinska Institutet och Region Stockholm i samproduktion med nyckelaktörer (tex, Polisregion Stockholm, Länsstyrelsen i Stockholm, branschorganisationen Visita och ledande krögare). STAD hade tidigare utvecklat och utvärderat den alkoholförebyggande metoden Ansvarsfull Alkoholsservering som bla resulterat i att den polisrapporterade våldsbrottsligheten kopplat till krogen minskat med 29%. I början av 2000-talet fick STAD och Polisen indikationer från branschen om att det var illa ställt med narkotikasituationen i krogmiljön. Narkotika förekom i hög utsträckning både bland gäster och personal och det var vanligt att vi inom Polisen gjorde vapenbeslag. Av denna anledning initierades Krogar mot Knark med fokus på kroglivet i Stockholms city. Metoden består av följande komponenter: samverkan mellan nyckelaktörer, utbildning av krogpersonal, polisär närvaro, policyarbete och kommunikationsinsatser. Förväntade resultat av arbetet var att minska förekomst (bruk och försäljning) av narkotika i krogmiljön och att öka krogpersonalens agerande mot narkotikapåverkade gäster.

STADs utvärderingar har visat att metoden Krogar mot Knark har effekter såsom att krogpersonal i allt större omfattning agerar mot märkbart narkotikapåverkade gäster.

Vidare har enkätstudier mellan åren 2001 och 2008 visat att krogpersonal minskat sin egna narkotikakonsumtion och att man i mindre utsträckning sett narkotikapåverkade gäster på krogen där de arbetar.

Krogar mot Knark utvärderades i Stockholm och spreds därefter nationellt. Efter 2008 har resurser inte tilldelats för samordning av metoden varpå arbetet har avstannat. Branschen rapporterade i slutet av 2010-talet att narkotikasituationen i krogmiljön hade förvärrats och detta kunde även bekräftats av olika studier. I april 2023 fick STAD ett uppdrag av Socialdepartementet att nationellt samordna och sprida Krogar mot Knark.

Frågeställningar och metod

Vilka frågor skulle utvärderingen eller uppföljningen ge svar på? Vilken metod (vilka metoder) valde ni för uppföljningen eller utvärderingen? Vilka fördelar och nackdelar finns det med metoden (metoderna)?

Syftet med föreliggande studie var att kartlägga hur krogpersonal agerar mot märkbart narkotikapåverkade gäster och jämföra med hur situationen år 2023 ser ut relativt tidigare mätningar 2003, 2004 och 2008. Specifika frågeställningar var:

- I hur stor andel av försöken agerar ordningsvakter mot narkotikapåverkade gäster?
- I hur stor andel av försöken agerar krogpersonal mot narkotikapåverkade gäster?
- På vilka sätt agerar krogpersonal mot narkotikapåverkade gäster?
- I vilken utsträckning samverkar krogpersonal med polis för att hantera narkotika och narkotikapåverkade gäster?
- Vilka faktorer på krogen (tex, belysning, ordning, trängsel, ljudnivå, medelålder hos gästerna) har samband med personalens agerande mot narkotikapåverkade gäster?

Metoden som använts i studien är densamma som använts vid de tidigare mätningarna. Kortfattat rekryteras professionella skådespelare och observatörer. Skådespelarna tränas upp i att agera standardiserade scener av uppenbar narkotikapåverkan som spelas upp vid krogentréer, och om de blir insläppta, vid barer och på toaletter. Varje försök genomförs av två skådespelare och observeras av tre forskningsassistenter (observatörer). Dessa fem personer bildar ett forskningsteam och vid varje datainsamlingstillfälle arbetade tre forskningsteam. Datainsamlingen översågs av två forskare. Samordning med oss på Polisen var nödvändig för att garantera studiens genomförbarhet. Samtliga krogar i Stockholm som var öppna efter 01:00 och hade entrépersonal (enligt deras alkoholtillstånd) inkluderades i studien. Efter varje försök samlades respektive forskningsteam och fyllde gemensamt i ett digitalt protokoll med frågor kring utfall och andra faktorer på krogen.

Fördelen med vald metodik är att den genomförs dolt, dvs, krogarna känner inte till att försöken genomförs. Att genomföra faktiska försök till skillnad från att exempelvis fråga krogpersonal hur de brukar agera mot narkotikapåverkade gäster är en mer tillförlitlig metod. Dessutom är resultat från föreliggande studie direkt jämförbara med resultat från tidigare mättillfällen. En nackdel är att det är en omfattande och resurskrävande studie som kräver mycket planering inklusive utbildning av skådespelare.

Genomförande och deltagande aktörer

Vem genomförde uppföljningen eller utvärderingen, var den personen extern eller intern? Hur genomförde ni uppföljningen eller utvärdering, exempelvis hur många intervjuer, observationer osv. Vilka deltog i undersökningen, t.ex. vilka blev intervjuade eller observerade. Hur har ni resonerat kring köns- och åldersfördelning? Vilken erfarenhet hade de av den brottsförebyggande insats som undersöktes? Har det funnits brister eller svårigheter med uppföljningen eller utvärderingen och i sådana fall hur har ni hanterat det?

Utvärderingen har genomförts av enheten STAD vid Karolinska Institutet och Region Stockholm. STAD är den enhet som har utvecklat och tidigare utvärderat arbetsmetoden Krogar mot Knark. STADs verksamhet är uppdelad i en grupp som ansvarar för att samordna de metoder som STAD ansvarar för (såsom Krogar mot Knark, Ansvarsfull

Alkoholserving och den dopningsförebyggande metoden 100% Ren Hårdträning) och en forskargrupp som bedriver forskningsprojekt och bl a utvärderar STADs metoder.

Totalt genomfördes de 139 dolda försöken av de tre forskningsteamerna på krogar i Stockholms city under fem helger under våren 2023. Eftersom skådespelarna vid tidigare mätningar har varit män, var det endast manliga skådespelare vid 2023 års mätning. Att det ursprungligen blev manliga skådespelare var ett beslut som togs i samråd med branschrepresentanter och polis som ansåg att tydlig narkotikapåverkan var vanligare hos män än hos kvinnor. Däremot analyseras personalens agerande utifrån exempelvis kön. Vidare var skådespelarna mellan 23 och 35 år gamla för att representera en "vanlig" gäst på krogen. Totalt rekryterades 7 skådespelare och 12 observatörer och observatörerna bestod av både kvinnor och män i åldern 25 till 30 år. Några av dem hade kunskap/kännedom om denna brottsförebyggande metod sedan tidigare.

Vi upplevde inga brister i utvärderingen även om det fanns en del utmaningar i själva genomförandet såsom logistik. Detta hanterades genom att erfarenheter från respektive kväll fångades upp och omhändertogs inför nästkommande helg.

Resultat

Vilka är uppföljningen eller utvärderingens huvudsakliga resultat? På vilket sätt ska kunskapen från utvärderingen eller uppföljningen användas? Vad krävs för att andra ska kunna upprepa den brottsförebyggande insatsen som utvärderades? Är det möjligt att göra om utvärderingen eller uppföljningen? Går det att urskilja skillnader i resultat avseende kön hos dem som varit mottagare för åtgärderna?

Preliminära resultat från mätningen 2023 visar att personal agerade mot skådespelarna i 43% av försöken vilket är högre än vid baslinjemätningen 2003 och den första uppföljningen 2004, då personal agerade i 7,5% respektive 27% av försöken. Dock är siffran lägre än 2008 (65%) vilket kan ha sin förklaring i exempelvis stor personalomsättning, liberalare attityder, minskad polisiär närvaro samt att arbetet med Krogar mot Knark, pga resursbrist, i viss mån avstannade efter 2008.

Planen är nu att intensifiera arbetet med Krogar mot Knark i alla våra polisområden och att samarbeta med alla relevanta aktörer. Resultat från föreliggande studie kommer att användas för att mobilisera aktörer och öka engagemang för att arbeta narkotikaförebyggande i krogmiljön. Metoden Krogar mot Knark har också stor relevans för arbetet mot kriminella nätverk i Stockholm. Även om resultatet är kopplat till krogar i Stockholm har det bäring på krogliv i övriga Sverige. Signaler om att man haft samma utveckling ute i landet kan indikera att motsvarande mobilisering och ökat engagemang behövs även där.

I april 2023 meddelade Regeringen att STAD får i uppdrag att nationellt samordna, sprida, kvalitetssäkra och utveckla Krogar mot Knark. Att det nu finns en verksamhet som fått detta uppdrag är en förutsättning för att Krogar mot Knark återigen ska kunna etablera sig inom krogbranschen och det finns ett stort intresse i hela Sverige att börja arbeta med Krogar mot Knark. Eftersom en viktig förutsättning för detta nationella uppdrag är att också följa upp och utvärdera arbetet är planen att föreliggande mätning ska upprepas inom de närmaste åren.

De slutliga resultaten kommer att publiceras i en rapport och i vetenskapliga artiklar samt göras kända för inblandade aktörer och allmänheten.

Polisregion Stockholm vill tacka Brå för denna finansiella hjälp med utvärderingen.